

*Consumer*Classroom

Nastavni paket Zaštita podataka

PREUZMITE KONTROLU NAD SVOJIM OSOBNIM PODACIMA

Danas vaši učenici svakodnevno dijele osobne podatke, osobito na internetu. Stoga je za njih vrlo važno da su svjesni opasnosti koje se mogu javiti pri dijeljenju osobnih podataka. Ovaj nastavni paket sadržava važne popratne informacije i praktične vježbe koje će vašim učenicima pomoći da shvate što su osobni podaci i kako ih mogu zaštititi.

Dobna skupina: od 13 do 18 godina.

Trajanje: jedna praktična vježba u trajanju od približno 45 minuta.

Predmeti i povezanost s nastavnim programom: Državljanstvo, Potrošačke studije, Informacije i komunikacija Tehnologija (ICT), Društvene studije

1. Pregled nastavne jedinice

Opis aktivnosti

U okviru nastavnog programa učenici će promisliti o problemima povezanim sa zaštitom podataka. Učenici će raspravljati o tome što su osobni podaci i tko ih prikuplja, otkriti koja su njihova prava i razmisli o najboljim praksama za zaštitu osobnih podataka u slučajevima iz stvarnog života, osobito na internetu.

Potrebni materijali

Računalo ili videoprojektor

Ciljevi učenja

VJEŠTINE I ZNANJE

- Saznanje da svaki put kada se osoba spoji na internet dijeli informacije i podatke o sebi, o kupovnim navikama, o ponašanju na tražilicama, društvenim mrežama i/ili web-mjestima koja posjeti.
- Informacija da brisanje osobnih podataka ili informacija nakon dijeljenja nije jednostavno.
- Razumijevanje da klik na „Prihvaćam“ na „Pravilima zaštite privatnosti“ može predstavljati prihvaćanje prodaje osobnih podataka trećim stranama.
- Znanje koje mjere poduzeti u svrhu zaštite privatnosti i osobnih podataka i upravljanja njima.
- Pregled pravila zaštite privatnosti i utvrđivanje ključnih pojmoveva vezanih uz uporabu osobnih podataka.

STAVOVI

- Preuzimanje odgovornosti za zaštitu vlastitih i tuđih osobnih podataka.
- Cijeniti zaštitu osobnih podataka.
- Procjena prednosti i opasnosti dijeljenja osobnih podataka

Popratne informacije

ZAŠTO JE VAŽNO ŠTITITI OSOBNE PODATKE?

Informacijska tehnologija danas ima velik utjecaj na društvo. Osobito na nove generacije mlađih koji su odlično upoznati s uporabom interneta, pametnih uređaja i aplikacija. No oni možda nisu svjesni da ti uređaji i mrežne usluge prikupljaju velike količine informacija vezane uz pojedince. Možda i ne shvaćaju u potpunosti da u nekim slučajevima otkrivaju svoje ili tuđe osobne informacije, a ne znaju tko će ih vidjeti. Primjerice, prilikom dijeljenja fotografija na društvenim mrežama.

Važno je razumjeti da scenarij povezanog društva objedinjuje elemente prednosti i opasnosti po privatnost i zaštitu podataka. Učenici bi osobito trebali biti svjesni sljedećeg:

- Prilikom registracije na aplikaciji ili bilo kojoj mrežnoj usluzi, od njih se često traži unos osobnih informacija poput imena, datuma rođenja, telefonskog broja itd. Osim toga, mogu prihvati zahtjev za pristankom na obradu podataka bez provjere ili razumijevanja „uvjeta i odredbi“ i „pravila zaštite privatnosti“ te usluge. Ovo može utjecati na njihov potrošački život jer se ti osobni podaci mogu prodati trećim stranama u komercijalne i marketinške svrhe.
- Prilikom upotrebe elektroničkih uređaja stvaraju i šalju podatke o svojim interesima i ponašanju koji su osobito važni tvrtkama koje prodaju oglašivački prostor na temelju uporabe interneta.
- Njihovi elektronički uređaji ili mrežni računi mogu biti izloženi opasnim povredama podataka, osobito ako nisu zaštićeni jakim lozinkama ili ako lozinke dijele s drugim osobama ili ih ne pohranjuju pravilno.
- Trebaju oprezno razmisliti prije objave ili dijeljenja osobnih podataka na internetu zato što ove informacije može vidjeti velik broj osoba. Isto vrijedi i za dijeljenje tuđih informacija poput fotografija bez traženja dopuštenja tih osoba.

ŠTO SU OSOBNI PODACI I TKO IH MOŽE PRIKUPLJATI?

Osobni podaci uključuju sve osobne informacije pomoću kojih se osoba može identificirati poput imena osobe, telefonskih brojeva, datuma rođenja i fotografija. Svakodnevno dijelimo osobne podatke, prilikom registracije na društvenoj mreži, dobivanja članske iskaznice knjižnice i prijave za kartice vjernosti u trgovinama.

Osobe ili tijela koja prikupljaju osobne podatke i upravljaju njima nazivaju se voditelji obrade podataka. Bez obzira na to, svatko tko prikuplja i obrađuje osobne podatke mora poštovati pravo na zaštitu privatnosti osoba koje ih iznose.

U skladu s važećom [Direktivom o zaštiti podataka EU-a koja je na snazi od 1995](#), prikupljanje i obrada osobnih podataka pojedinaca zakonito je samo u sljedećim okolnostima:

- kada je osoba dala svoju nedvosmislenu suglasnost nakon informiranja na odgovarajući način (npr. prihvatanjem relevantnih uvjeta),
- ako je obrada podataka potrebna za ugovor, primjerice za naplatu, prijavu za radno mjesto ili zahtjev za kreditom,
- ako zakonske obveze zahtijevaju obradu,
- ako je obrada potrebna u svrhu zaštite ključnih interesa osobe čiji se podaci obrađuju, primjerice obrada medicinskih podataka osobe ozlijeđene u prometnoj nesreći,
- ako je obrada potrebna u svrhu izvršavanja zadatka od javnog interesa ili zadatka koji izvršava vlada, porezna uprava, policija ili druga državna tijela,
- ako voditelj obrade podataka ili treća strana ima zakonit interes za to, sve dok taj interes ne utječe na interes osobe čiji se podaci obrađuju ili ne krši njezina temeljna prava, osobito pravo na zaštitu privatnosti.

KOJA SU VAŠA PRAVA I KAKO MOŽETE ZAŠTITITI SVOJE PODATKE

U skladu s važećim pravilima EU-a, imate sljedeća prava:

- voditelji obrade podataka moraju vas informirati kada prikupljaju vaše osobne podatke;
- imate pravo znati ime voditelja obrade podataka, koja je svrha obrade podataka i kome se vaši podaci mogu prenijeti;
- Imate pravo primiti ove informacije bez obzira jesu li podaci prikupljeni izravno ili neizravno, osim ako je dobivanje tih informacija nemoguće ili izuzetno teško ili su zaštićene zakonom;
- imate pravo upitati voditelja obrade podataka obraduje li vaše osobne podatke;
- imate pravo primiti kopiju tih podataka u razumljivom obliku;
- imate pravo zatražiti ispravak, blokiranje ili brisanje tih podataka;
- imate pravo usprotiviti se obradi podataka na temelju zakonitih razloga vezanih uz vaš položaj te imate pravo usprotiviti se u bilo kojem trenutku obradi vaših osobnih podataka u svrhu izravnog oglašavanja.

Ako otkrijete da su vaši osobni podaci kojima upravlja voditelj obrade podataka netočni ili su obrađeni na nezakonit način, imate pravo na sljedeće:

- zatražite od voditelja obrade podataka ispravak, blokiranje ili brisanje;
- zatražite da voditelj obrade podataka obavijesti osobe koje su već vidjele netočne podatke, osim ako to zahtijeva nesrazmjeran napor;
- ako ne primite prikladan odgovor od voditelja obrade podataka, možete poslati pritužbu [nadležnom državnom tijelu za zaštitu podataka](#).

U nastavku možete pronaći više informacija o osobnim podacima i zaštiti podataka:

[Informativni letak o zaštiti podataka](#) Europske komisije.

ŠTO SE MIJENJA NA RAZINI EU-A?

Kako bi građanima vratila kontrolu nad njihovim osobnim podacima, Europska komisija predložila je sveobuhvatnu reformu pravila za zaštitu podataka u obliku [Uredbe](#) i [Direktive](#) koje su stupile na snagu u svibnju 2016. Uredba je ključni korak u jačanju temeljnih prava građana u digitalnom dobu i poticanju poslovanja pojednostavljinjem pravila za tvrtke na jedinstvenom digitalnom tržištu. Uredba stupa na snagu 25. svibnja 2018. S druge strane, Direktiva štiti temeljno pravo građana na zaštitu podataka kada osobne podatke upotrebljavaju tijela za provođenje zakona. Članice države EU-a moraju prenijeti ovu Direktivu u državno zakonodavstvo do 6. svibnja 2018.

Ključne izmjene ove reforme sljedeće su:

- „Pravo na zaborav“ koje vam pomaže pri upravljanju opasnostima po zaštitu podataka na internetu. Kada više ne želite da se vaši podaci obrađuju i ne postoji zakonit razlog za njihovo zadržavanje, podaci se brišu.
- Uz besplatan i jednostavan pristup svojim osobnim podacima možete jednostavnije saznati koje osobne informacije čuvaju tvrtke i državna tijela i olakšava prijenos osobnih podataka između pružatelja usluga, takozvani princip „prenosivosti podataka“.
- Kada je potreban pristanak, mora se dati putem jasne afirmativne izjave prije no što tvrtka može obraditi vaše osobne podatke.
- Transparentnije upravljanje podacima, s informacijama koje je jednostavno razumjeti, osobito djeci.
- Tvrtke i organizacije moraju vas obavijestiti o povredama podataka koje mogu negativno utjecati na vas, bez nepotrebne odgode. Također moraju obavijestiti nadležno tijelo za zaštitu podataka.

Više informacija o reformi možete pronaći u nastavku:

[Informativni letak o reformi zaštite podataka](#) Europske komisije.

2. Pojedinosti o nastavnoj jedinici

Uvod u nastavnu jedinicu

Započnite sat pokazivanjem [ovog kratkog i zabavnog videozapisa](#) Europske Komisije o zaštiti podataka. Zatim kratko predstavite koncept osobnih podataka i kako se mogu zaštititi.

Središnji dio nastavne jedinice

Podijelite razred na 4 skupine i dajte im uputu da razgovaraju o primjerima iz stvarnog života:

SKUPINA 1 – REGISTRACIJA NA MREŽNOJ USLUZI

Recite prvoj skupini da odaberu mrežnu uslugu ili aplikaciju koju redovito upotrebljavaju (primjerice Facebook, Snapchat ili WhatsApp). Zatim trebaju saznati i provjeriti sljedeće:

- informacije potrebne za registraciju (poput imena, datuma rođenja, telefonskog broja, fotografija profila itd.),
- trebaju li prihvati zahtjev za pristankom na obradu podataka,
- „odredbe i uvjete“ i izjavu o zaštiti privatnosti te usluge.

Objasnite skupini da zabilježi te informacije kako bi ih iznijeli drugim učenicima.

SKUPINA 2 – UPORABA LOZINKI

Zatražite od druge skupine da razmisli o lozinkama koje upotrebljavaju na uređajima (primjerice mobilnim uređajima, osobnim računalima ili tabletima) i mrežnim uslugama (poput računa na društvenim mrežama ili adresama e-pošte).

Neka razmisle o sljedećem:

- kako su odabrali lozinke,
- upotrebljavaju li uvijek identične lozinke,
- kako pohranjuju te lozinke i jesu li ih dijelili s drugima.

Objasnite skupini da zabilježi te informacije kako bi ih iznijeli drugim učenicima.

SKUPINA 3 – DIJELJENJE FOTOGRAFIJA

Trećoj skupini recite da razmisli o odlasku na zabavu i snimanju fotografija. Potaknite ih da raspravljaju o sljedećim pitanjima:

- Dijele li te fotografije na društvenim mrežama ili uslugama za slanje poruka?
- Ako se na fotografija nalaze drugi, traže li njihovo dopuštenje?
- Ako na internetu pronađu svoju fotografiju sa zabave koja im stvara nelagodu, što će učiniti u toj situaciji?

Skupini objasnite da zabilježi zaključke kako bi ih iznijeli drugim učenicima.

SKUPINA 4 – CILJANJE NA INTERNETU

Zatražite od četvrte skupine da razmisli o mrežnim aktivnostima koje mogu otkriti njihove interese (primjerice praćenje profila pjevača na Instagramu, uporaba tražilice Google za pronađak bicikla za kupnju itd.). Oni moraju učiniti sljedeće:

- napraviti popis tih aktivnosti,
- raspraviti jesu li primijetili mrežne oglase na društvenim mrežama, tražilicama ili aplikacijama koji odgovaraju njihovim interesima nakon izvođenja tih aktivnosti.

Skupini objasnite da zabilježi te informacije i zaključke kako bi ih iznijeli drugim učenicima.

Sada svaka skupina treba predstaviti zaključke razredu. Na taj način imaju priliku učitelju i drugim učenicima objasniti što su saznali i postoje li kakve nedoumice. Na kraju svake prezentacije pobrinite se da učenici shvate zašto je važno pripaziti prilikom dijeljenja podataka na internetu i provjeriti jesu li svjesni sljedećeg:

SKUPINA 1 – REGISTRACIJA NA MREŽNOJ USLUZI

Svakodnevno stvaramo velike količine osobnih podataka koji mogu biti zanimljivi tvrtkama i organizacijama za pružanje određene usluge, ali i u marketinške svrhe ili za dobivanje uvida u skupine ili pojedince. Prije prihvatanja uvjeta i odredbi određene usluge, učenici bi trebali znati koji se podaci pohranjuju i na koliko dugo, koja je uloga pohrane i kako se mogu obratiti službi ako žele više informacija ili ako se predomisle. Uz to, moraju biti svjesni da uvijek mogu odbiti davanje informacija, osobito ako nešto ne razumiju.

SKUPINA 2 – UPORABA LOZINKI

Važno je upotrebljavati sigurne (to jest, duge lozinke koje sadrže različite vrste znakova) i različite lozinke na različitim uređajima, računima i uslugama kako bi se izbjegla opasnost povrede podataka. Uz to, lozinke se ne smiju dijeliti s drugima ili čuvati u blizini računala ili telefona. Također je važno da lozinke ne spremamo u preglednicima i uvijek se odjavimo prilikom uporabe javnog računala. Na taj način druge osobe ne mogu upotrebljavati vaše vjerodajnice.

SKUPINA 3 – DIJELJENJE FOTOGRAFIJA

Kada dijelite fotografiju na društvenoj mreži, možda niste svjesni da je dostupna velikom broju ljudi, osobito ako upotrebljavate zadane postavke zaštite privatnosti. Fotografija koja bi mogla biti zabavna ako je vidi bliski prijatelj može predstavljati izvor nelagode ako se dijeli s velikim brojem ljudi. Dodatno, ako dijelite fotografiju na kojoj se nalaze druge osobe, morate tražiti njihovo dopuštenje, u protivnom kršite njihova prava. Na kraju, ako želite izbrisati svoju fotografiju (ili bilo koje druge informacije), zatražite od osobe koja ju je objavila da je izbriše ili se обратите tvrtci koja je vlasnik platforme. Također možete zatražiti pomoći odrasle osobe i обратити se tijelu za zaštitu podataka.

SKUPINA 4 – CILJANJE NA INTERNETU

Kada upotrebljavamo elektroničke uređaje, stvaramo i šaljemo podatke o tome što radimo. Naše mrežne aktivnosti mogu se pratiti putem tih uređaja. Ti podaci vrlo su vrijedni tvrtkama koje nude besplatne usluge (kao što su Facebook ili Google) i istodobno prikupljaju podatke i prodaju oglasni prostor na temelju naših interesa. Zato se oglasi koje vidimo na internetu razlikuju od osobe do osobe.

Završetak nastavne jedinice

Učenicima u svrhu sažetka problema povezanih uz zaštitu podataka pokažite brošuru [Preuzmite kontrolu nad svojim osobnim podacima](#) Europske komisije. Zatim razgovorajte s razredom i pronađite pet savjeta za zaštitu osobnih podataka. Ideje možete pronaći u savjetima u nastavku.

Savjeti za zaštitu podataka

- Nemojte javno razmjenjivati nikakve informacije kao što su vaša stvarna adresa, telefonski broj, račun e-pošte ili broj kreditne kartice.
- Razmislite prije objave: informacije koje objavite, prenesete ili podijelite mogu biti dostupne svima.
- Zaključajte uređaje tako da ste jedina osoba koja ih može otključati, primjerice pomoću lozinke.
- Stvorite jaku lozinku upotrebom različitih vrsta znakova i nemojte ih čuvati pokraj računala, telefona ili tableta.
- Nemojte razmjenjivati fotografije na kojima se nalaze fotografije drugih ljudi ili informacije o njima, a da prvo ne zatražite njihovo dopuštenje.

3. Procjena i ocjenjivanje

Procijenite stečeno znanje svojih učenika s pomoću sljedećih zadataka. Možete ih upotrebljavati kao test ili za domaću zadaću.

Zadaci za učenike

- Odaberite mrežnu uslugu ili aplikaciju koju često upotrebljavate.
- Opišite što su „zadane postavke zaštite privatnosti“, s fokusom na to što se zbiva s vašim osobnim podacima i aktivnostima ako ništa ne promijenite. Jesu li dostupni svima?
- Opišite koje su postavke zaštite privatnosti dostupne korisnicima. Što točno možete promijeniti? Možete li postaviti profil na „privatno“? Možete li dijeliti informacije samo s nekoliko osoba?
- Predložite kako biste prilagodili postavke zaštite privatnosti i poboljšali sigurnost osobnih podataka.

4. Srodni izvori na web-mjestu Consumer Classroom

Dodatne korisne izvore o temi „ekonomija dijeljenja“ možete pronaći na web-mjestu Consumer Classroom. Donosimo neke od najpopularnijih izvora.

HRVATSKI

- [Zaštita privatnosti djece i mladih u svijetu moderne tehnologije](#)
- [„Tko se to šali s mojim osobnim podacima?“](#)
- [Digitalni tragovi – Čarobni prsti ostavljaju tragove](#)